

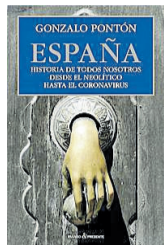
comentaris literaris per Josep Palomero i José Miguel Segura

GONZALO PONTÓN

España

Editorial: **Pasado & Presente**
Barcelona, 2021
Pàgines 907
Història

És una obra magnífica per molts aspectes: per la seua extensió, capacitat d'anàlisi i de síntesi, l'originalitat del punt de vista i el propòsit de l'autor, que l'ha subtitulada popularment «Historia de todos nosotros desde el neolítico hasta el coronavirus». A pesar de tractar-se d'una obra voluminosa, el contingut s'organitza solament en nou capítols que, titulats amb originalitat i encert, sintetitzen amb claredat la matèria principal de cadascun dels períodes històrics d'aquest país. Per això, al lector se li proposen les etapes següents, titulades (1) Hispánicos, (2) Cristianos, musulmanes y judíos, (3) Europeos y americanos, (4) Castellanos, portuguesas, catalanes, (5) Peninsulares y criollos, (6) Españoles, (7) Monárquicos y republicanos, (8) Súbditos, (9) Ciudadanos. L'obra compta, a més del pròleg i de l'epíleg, amb un acreditat repertori bibliogràfic i un pràctic índex alfabètic que remet qualsevol terme onomàstic a la pàgina corresponent.

La capacitat assagística de l'historiador Gonzalo Pontón està perfectament acreditada. El seu llibre *La lucha por la desigualdad*, publicat en aquesta mateixa editorial fundada per ell mateix, va obtenir el Premio Nacional de Ensayo en 2017. Si en aqueixa

ocasió el seu discurs se centrava en l'anàlisi del creixement de la pobresa que va produir en el segle XVIII la cristallització del capitalisme modern, en aquest altre construeix un relat de la història del nostre país des del punt de vista de la gent, és a dir, de la multitud de persones que no han passat a la història malgrat haver-la protagonitzat des de l'anonimat. És clar que no és igual tractar l'evolució de la prehistòria que explicar els principals esdeveniments de la dictadura de Primo de Rivera, les conseqüències de la crisi de 1929, la proclamació de la Segona República i la insurrecció de l'exèrcit que va provocar la guerra civil i l'evolució del conflicte.

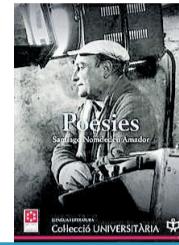
Un dels aspectes més originals de l'obra són els fragments d'altres autors que Pontón ha seleccionat i inclòs en el seu discurs per a acreditar i il·lustrar millor les seues afirmacions. Es tracta, doncs, d'una selecció de textos contemporanis dels esdeveniments amb què el lector amplia la seua informació i té oportunitat d'interpretar millor els fets del relat principal per a entendre com es van viure determinats successos. En cada capítol sol inserir de quinze a vint fragments, cent vint-i-sis en el conjunt de les pàgines del llibre, molts d'ells poc coneguts o ignorats pel lector mitjà.

Ja hem dit que el protagonisme del relat històric no descansa sobre els grans personatges, encara que resulta inevitable referir-se a ells, sinó que recau sobre les persones que han anat conformant el que ha sigut i és aquest país. Referent a això, l'autor ha declarat: «No m'interessa tant una classe social precisa, uns certs grups de poder, determinades personalitats o velles i noves institucions. Per això he tractat d'escriure aquest llibre des de la mirada de la majoria de la població, posant-me en la pell de les classes subalternes, és a dir del 95% de la gent que ha format la societat espanyola al llarg dels segles». **JP**

SANTIAGO NOMDEDEU AMADOR

Poesies

Edició: **Lluís Meseguer**
Editorial: **Diputació de Castelló**
Castelló, 2021
Pàgines 363
Poesia

En aquest volum s'estudia de manera detallada la vida, la figura i l'obra literària en castellà i en valencià del castellanenc Santiago Nomdedeu Amador. Aquest *Poesies* és, a més, un volum en el qual els descendents del personatge objecte d'estudi desenvolupen una valuosa semblança biogràfica del mateix que, al mateix temps, és una estupenda i detallada descripció panoràmica de la ciutat del Castelló de la primera meitat del passat segle, una xicoteta capital «de províncies» amb una vida artística i intel·lectual més aviat escassa.

Per això mateix, resulta tan cridanera la figura de Santiago Nomdedeu Amador, un personatge que, al marge de la seua activitat com a funcionari de Correus en diferents localitats i de la seua més que notable activisme polític com a membre del partit Esquerra Republicana de don Manuel Azaña durant els anys immediatament anteriors a l'esclat de la guerra civil espanyola (1936-1939), va desenvolupar en paral·lel una obra poètica de consideració. Aquesta excepcionalitat és, precisament, el que dota de major profunditat i sentit la labor creativa de Nomdedeu, un escriptor a temps parcial —permeta-se'm l'expressió— dotat de la típica actitud entregada, sincera i entu-

siasta que pot observar-se en altres figures des mateix període històric.

A la part biogràfica del llibre en qüestió cal afegir l'editorial i recopilatòria dels poemes signats per l'autor, a càrrec del professor de la Universitat Jaume I de Castelló Lluís Meseguer, encapçalada per una xicoteta exposició-explicació de l'evolució poètica de Nomdedeu Amador i dels trets més importants o característics de la seua expressió lírica. Com a poeta, va escriure un únic llibre —el primer de tots— en castellà, titulant-ho *Flores del alma* i mostrant així de manera diàfana l'estreta relació neorromàntica entre sentimentalitat i poesia de la qual va partir el nostre poeta. A partir del segon llibre de poemes —titulat *El dragonet de Sant Jordi*— s'aniran incorporant altres elements menys romàntics, menys sentimentals, menys subjectius, a l'univers poètic de l'autor castellanenc, com per exemple el substrat ideològic que de manera evident subjau en el títol mateix d'aquest segon lliurament.

Les successives col·leccions poètiques —*Castelló de la Plana*, *Fulles d'Andros*, *Del volter de Castelló*, *Poesmes i goigs* i *Sentiments engabiats*— s'originen en una escriptura més pendent de l'entorn geogràfic, social, moral i polític de l'escriptor que de les seues interioritats més íntimes, amb clares connexions amb el llenguatge d'altres figures del moment com el mateix Bernat Artola. A partir de 1939, amb la derrota republicana, Nomdedeu experimentarà en carn pròpia tots els exilis —«el conocido y el anónimo, el personal y el familiar, el internacional y el interior dentro de España»—, com assenyalava encertadament l'editor, al costat d'altres figures que van excel·lir en el seu moment i que van haver de pagar un altíssim preu pel seu compromís ètic i polític, pel seu republicanisme. Un volum valuósíssim, rigorós en la seua obstinació per rescatar de l'oblit una obra lírica que semblava condemnada al més absolut silenci. **JMSR**

destaquem...

Les semblances i aventures d'Eduardo Lago per Mèxic

Palmeras de la brisa rápida: un viaje a Yucatán és un llibre de cròniques de viatge ja icònic signat per **Juan Villoro** i que va ser publicat en 1989, encara que farà uns sis anys es va tenir a bé de recuperar per a conquistar a nous lectors, com jo. Va ser arran d'aquesta nova edició, a càrrec d'Altaïr, que vaig poder conversar amb el periodista i escriptor mexicà, un mestre de la crònica, qui em va dir que «avui dia els viatges difícilment són epopeies d'exploració o descobriment d'un territori».

Això és així, no ho negarem, perquè «el món ha estat conegut gairebé en tot el seu detall, excepte alguns llocs del fons de la mar, i resulta molt difícil fer un llibre de viatges que sigui una aventura». Dit d'una altra manera, aquest esperit aventurer, propi dels romàntics, ha perdut part de la seua esplendor. D'aquí ve que, com m'explicava Villoro, «allò que nosaltres podem fer com a cronistes avui dia és convertir el diari en una aventura a tra-

vés de l'estil narratiu». I això és, precisament, el que va fer **Eduardo Lago** quan va decidir anotar els quefers diaris del seu periple per Yucatán i Chiapas a principis dels anys 90, unes anotacions que es van convertir en un llibre que ara, vint anys més tard, l'editorial gaditana **Firmamento** ha rescatat amb un nou pròleg signat pel mateix autor.

Si d'alguna cosa desborda Lago és, al meu modest semblar, d'estil narratiu, un estil marcat per la tradició estatunidenca però que s'ha vist enriquida, i de quina manera, pel seu lèxic i per ús del llenguatge. Llac és un narrador innat, un observador extraordinari i atent, i algú que, com es demostra en aquest *Cuaderno de México*, posseeix un gran sentit de l'humor —no hi ha més que apreciar les descripcions d'alguns dels personatges que desfilen per aquesta espècie de dietari—.

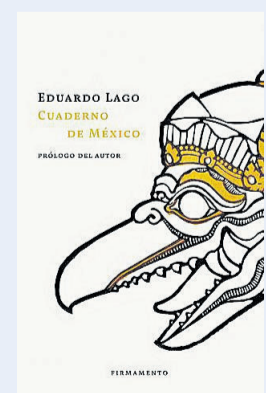
A pesar que és difícil fer un llibre de viatges que sigui una aventura, haig de reconèix-

er que sí que em sento formar part d'una, encara que el seu mostrari d'heroïcitats no sigui, precisament, abundant —no té per què—. No obstant això, cada decisió presa al vol, improvisada, sobre els llocs que visitar, els restaurants on menjar i hotels en els quals poder descansar exemplifiquen, a vegades, un exercici propi de les majors gestes. I és que no hi ha res que posi més a prova la nostra paciència i seny com un viatge per territoris ignots (o gairebé).

La lectura d'aquest *Cuaderno de México* suposa un succint plaer, gràcies a les semblances i monòlegs interiors que el mateix Eduardo Lago comparteix amb el lector i on es mostra sincer, pròxim. És per això que aquesta espècie de cròniques exprés aconseguen contagiar al lector d'un cert esperit inquiet —en el bon sentit—, evadint-nos o rescatant-nos més aviat de la monotonia. Estem, per tant, davant una combinació d'informació i emoció, replet d'ironies que provoquen un somriure sincer i on Lago es pren molt de debò tot quant veu i comparteix a través de la narració. Dit això, un gaudeix, se submergeix de ple en els vaivens i peculiaritats de les seues aventures, i es convenç que la literatura és veritablement un viatge en si mateixa. **ERIC GRAS**

EDUARDO LAGO

Cuaderno de México

Editorial: **Firmamento**
Càdis, 2021
Pàgines 160
Literatura de viatges